

ОДРЖИВА РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ОБЈЕКТА ОБРАЗОВАЊА У СЛУЖБИ РУРАЛНЕ ОБНОВЕ И РАЗВОЈА, НА ПРИМЕРУ РУРАЛНОГ ПРОСТОРА ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

SUSTAINABLE REVITALIZATION OF EDUCATIONAL FACILITIES IN SUPPORT OF RURAL RENEWAL AND DEVELOPMENT.
THE CASE STUDY OF THE RURAL AREA IN GORNJI MILANOVAC MUNICIPALITY

Награђени мастер рад

Годишња Награда „Димитрије Перишић“ за најбољи Мастер рад у области Просторног планирања одбрањен у 2022/23. години

Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, мастер студије: Интегрални урбанизам

Кандидат: Вељко Дмитривић

Ментор: др Данијела Миловановић Родић, ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

Развој градова и пропадање села у демографском, економском, функционалном и просторном смислу, представљају значајније карактеристике развоја Србије последњих педесет година. Смањивање могућности за стабилно привређивање, недостатак или лоше стање комуналне и друштвене инфраструктуре, замирање културног и друштвеног живота у сеоским насељима су утицали на миграције сеоског становништва у већа насеља. Смањивању броја и старењу становника прилагођавали су се и модели организације рада јавних служби и начини коришћења објеката у јавној својини. Гашење образовних, културних, здравствених, ветеринарских, привредних и задружних институција је значило и прекид коришћења и одржавања њихових објеката и комплекса, те су данас многе школе, амбуланте, млекаре, домови културе, задружни и омладински домови напуштени и налазе се у лошем физичком стању.

Циљ мастер рада је био разумевање стања руралног простора општине Горњи Милановац, са фокусом на некоришћеним објектима у јавној својини у селима, и формулисање одрживих и дугорочних модела њиховог активирања и обнове у интересу локалних заједница. Њихово активирање би, осим унапређења квалитета живота локалног становништва, требало да подстакне и одрживу обнову ширег сеоског подручја.

Теоријски и методолошки оквир, као и предложени концепт обнове предметног подручја засновани су на принципима и вредностима комуникативног и колаборативног планирања, интегралног приступа и концепта доброг управљања и у складу су са најзначајнијим УН развојним агендама, ЕУ и националним развојним политикама у области пољопривреде и руралног развоја.

Како би се утврдили развојни трендови, проблеми и потенцијали за развој подручја, прикупљени су и анализирани подаци о физичко-географским и социоекономским карактеристикама подручја, мрежи и функционалној хијерархији насеља и јавним службама, са посебним фокусом на мрежи објеката основног образовања – матичним школама, издвојеним одељењима на сеоском подручју и угашеним издвојеним одељењима – њиховој типологији, начинима изградње, одржавања и управљања (Сл. 1). Посебно су драгоцени подаци о осамнаест угашених основних школа на територији општине Горњи Милановац, прикупљени теренским истраживањем, на основу којих

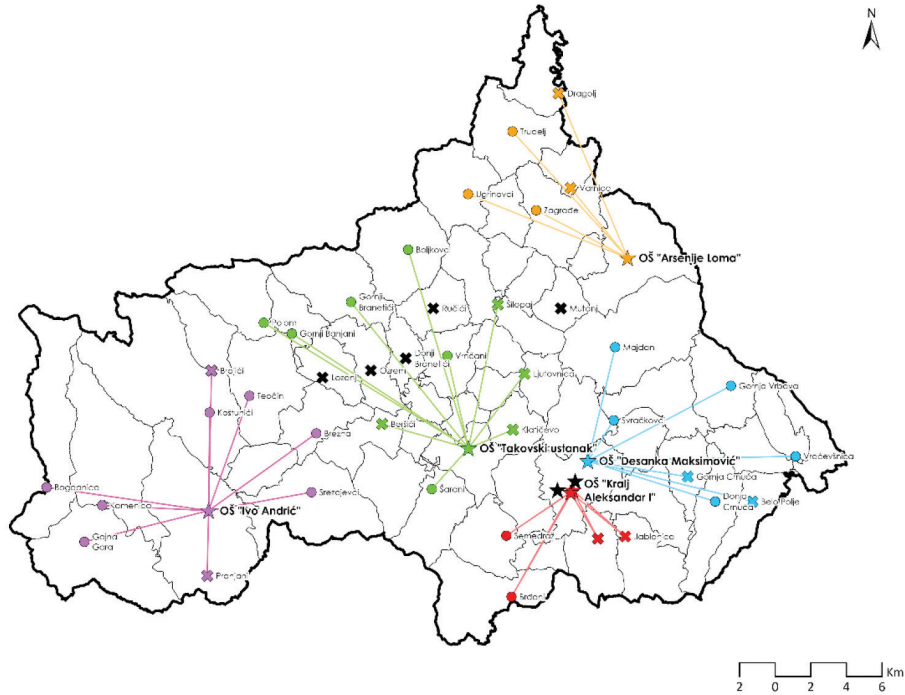
је формиран каталог са основним карактеристикама о положају школе, важним годинама за рад школе, месту у систему, стању у коме се данас налази, и пописом потенцијала за развој (Сл. 2). Истражени су и примери добре праксе активирања неискоришћене јавне својине у функцији развоја заједнице, али и постојећи законски, стратешки и плански оквир ради идентификације могућности и начина њихове трансформације.

У складу са налазима, конципиран је предлог модела активирања осамнаест угашених школа у функцији одрживе обнове села на два просторна нивоа: (а) умрежавање школа међусобно и повезивање са природним и културним наслеђем у њиховом окружењу на нивоу општине Горњи Милановац, и (б) активирање угашене школе и ревитализација централне зоне села Шилопај. На нивоу општине Горњи Милановац формирана је интегрисана мрежа објеката, културних и природних вредности, повезаних екокултурним рутама, који заједно чине средство за унапређење квалитета живота мештана, али и нов туристички производ. Решење је засновано на следећим претпоставкама: (1) програми ревитализованих објеката су међусобно компатибилни, (2) потребно је дефинисати начин њиховог фазног развоја, (3) активирање појединачних објеката и унапређење квалитета живота у једном селу ће имати позитивно дејство на квалитет живота и развој осталих села, (4) успостављањем система ревитализованих и активираних објеката угашених основних школа повезаних са природним и културним наслеђем у окружењу, могуће је подстаћи интеграцију села на месном, општинском и регионалном нивоу, по разним аспектима, а пре свега за развој одрживих видова руралног, еко, сеоског, културног и етно туризма, (5) активирање и умрежавање напуштених објеката у јавној својини би позитивно утицали на јачање урбано-руралних веза и повећање конкурентности села за квалитетан живот и рад градског становништва. У оквиру овог дела рада је формирана и интерактивна ВебГИС платформа, која би омогућила потенцијалним посетиоцима да се информишу о карактеристикама и могућностима за боравак на овом простору, а мештанима и надлежним институцијама праћење, анализу и планирање будућих корака у развоју овог простора.

На нивоу села Шилопај, интегралним пројектом се предлажу трансформације (а) постојећег центра просторним и функционалним проширењем на простор комплекса

Legenda:

- ★ Matična škola
- Aktivno izdvojeno odeljenje
- ✚ Ugašeno izdvojeno odeljenje

Слика 1. Мрежа основних школа на простору општине Горњи Милановац у школској 2022/2023. години

некадашње основне школе, и (б) напуштених објеката старе и нове школе (Сл. 3), тако да се омогући целогодишња реализација програма на отвореном и затвореном простору намењених (а) деци и мештанима Шилопаја, (б) деци и мештанима околних села, (ц) посетиоцима и туристима. Пројектом су дефинисани програмски концепт и идејно урбанистичко решење, управљачки модел, начин његове имплементације (процедуре и надлежности, укључени актери, фазност, различити извори финансирања, комплементарни пројекти и иницијативе) и праћења.

Мастер завршни рад Вељка Дмитровића информисано тумачи и аргументовано представља проблеме села и неадекватног коришћења и управљања јавном својином у селима општине Горњи Милановац (Србије), нуди интегралан и одрживи модел њихове обнове, који подстиче промену начина сагледавања ресурса који нам стоје на располагању, и позива на дискусију о пожељном и могућем развоју села данас.

др Данијела Миловановић Родић, ванредни професор, Универзитет у Београду - Архитектонски факултет

Слика 2. Каталогски листови угашених школа.

Слика 3. Партерно решење комплекса школе у Шилопају

